

Rapport 2011:18

Arkeologisk förundersökning

Schaktning i Linköpingsgatan vid Vintervadsplan

RAÄ 14

Linköpingsgatan

Söderköpings stad och kommun

Östergötlands län

Mats Magnusson

Ö S T E R G Ö T L A N D S M U S E U M

AVDELNINGEN FÖR ARKEOLOGI

Schaktning i Linköpingsgatan vid Vintervadsplan

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	4
Resultat	4
Referenser	7
Tekniska uppgifter	10
Bilaga 1. Dendroanalys	11
Bilaga 2. Ritningar	12

Ö S T E R G Ö T L A N D S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

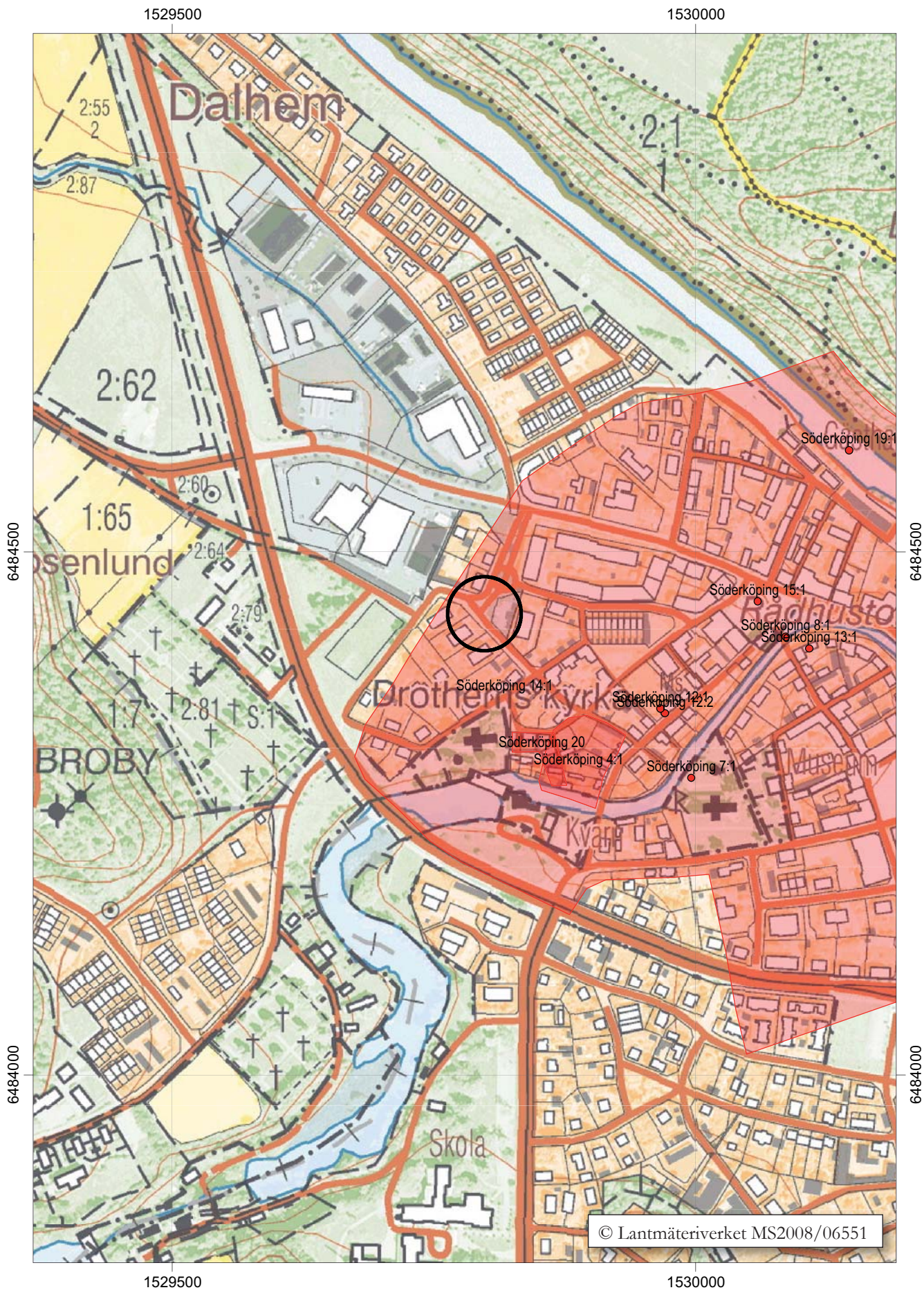
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandsmuseum.se • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Den 16 november 2010 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Schaktningsövervakningen föranleddes av att en sträcka gammalt avloppsrör akut behövdes bytas ut på Linköpingsgatan i Söderköping, Östergötlands län. Arbetet utfördes på uppdrag av SM Service. Vid schaktningsövervakningen framkom rester efter minst två byggnader och flera nivåer av äldre gator längs det ca 19 m långa schaktet. Inga fynd omhändertogs vid undersökningen.

Mats Magnusson
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 084 69, med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum utförde den 16 november 2010 en arkeologisk förundersökning, i form av schaktningsövervakning, i samband med ett akut avlopps-rörbyte på Linköpingsgatan i Söderköpings stad och kommun. Totalt undersöktes ca 19 löpmetrar schakt.

Den arkeologiska förundersökningen utfördes efter beslut från Länsstyrelsen Östergötland. Uppdragsgivare var SM Service som också svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för den arkeologiska förundersökningen och utformningen av rapporten var under-tecknad.

Områdesbeskrivning

Söderköping är belagt i det skriftliga källmaterialet från mitten av 1200-talet. Redan under 1000-1100-talen var dock bebyggelse etablerad på platsen och orten fungerade sannolikt som en centralort för det omgivande landskapet. Staden växte fram där Storån och Lillån möts och från dessa vattendrag var det möjligt att nå Östersjön och Östergötlands inland. Sannolikt bidrog uppgrundningen av hamnområdet under senare delen av medeltiden till att staden under 1600-talet förlorade sin särställning till förmån för Norrköping och Valdemarsvik (Broberg & Hasselmo 1978).

Det arkeologiska källmaterialet har påvisat att en tät och regelbunden stadsbebyggelse var under uppbyggnad från tidigt 1200-tal. Vid 1200-talets slut var de flesta av stadens medeltida institutioner fullt utvecklade. Gatunätet inom Söderköpings centrala delar har visat sig i stort vara det samma som under medeltiden med vissa förskjutningar och den skillnaden att en hel del mindre gränder försvunnit under årens lopp.

Platsen som berördes av schaktningen ligger inom Söderköpings medeltida stadsområde (RAÄ 14). Den medeltida Linköpingsgatans östligare sträckning mellan Munkbrogatan och Hospitalsgatan är tidigare belagd genom fynd av kavelbroar (Broberg & Hasselmo 1978).

Vid arkeologiska undersökningar 1996 och 2000 i området kring Vintervadsplan framkom tjocka kulturlager med både bebyggelselämningar och olika typer av gatubeläggningar. Ett av de schakt som då grävdes korsade det nu aktuella schaktet och ett annat gick in längs Linköpingsgatan och där påträffades flera nivåer med äldre gatubeläggningar (Hörfors 2008 och Magnusson 2011). I samband med reparationer av en vattenläcka i Linköpingsgatan utfördes en arkeologisk schaktningsövervakning 2009. På grund av äldre schaktningar framkom endast obestämbara rester efter träkonstruktioner vid undersökningen (Magnusson 2009).

Syfte

Syftet med förundersökningen, som genomfördes i form av en schaktningsövervakning, var att tillse att fast fornlämning berördes i så liten omfattning som möjligt. Fornlämningar som framkom skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras. Målet var att resultatet skulle kunna kopplas till tidigare undersökningar och därigenom ge en utökad och fördjupad kunskap om det aktuella området.

Resultatet från förundersökningen skulle även kunna ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet samt utgöra ett underlag för uppdragsgivarens planeringsarbete.

Metod och dokumentation

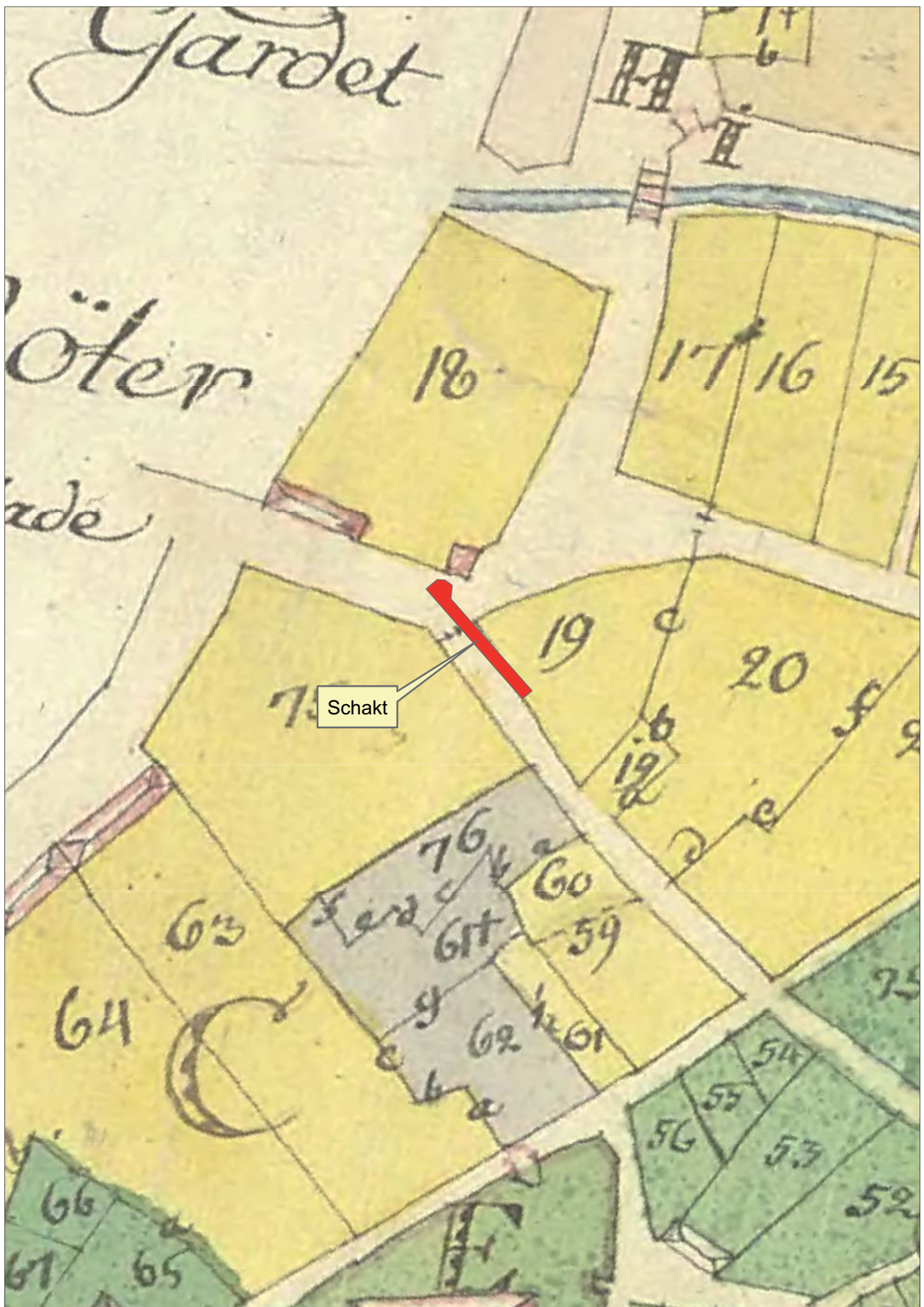
Den arkeologiska förundersökningen genomfördes som en schaktningsövervakning i samband med att det gamla avloppsröret grävdes fram och ersattes av ett nytt. Totalt maskingrävdes ca 19 löpmetrar schakt med en bredd om ca 1,2 m och ett djup av ca 2,0 m. Påträffade konstruktioner handgrävdes. Den arkeologiska förundersökningen dokumenterades i form av digitalfotografering, beskrivning och profilritning. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Resultat

Vid schaktningen framkom rester efter flera konstruktioner som var genomgrävda av det äldre VA-schaktet vilket löpte i centrum av det schakt som nu grävdes. Detta innebar att konstruktionsrester endast var bevarade utmed det nya schaktets yttersidor vilket försvårade tolkningen av konstruktionerna.

Längs schaktets första fem meter påträffades två konstruktioner. Från 1 till 5 m framkom, på ca 1,1 m djup, vad som tolkas som rester efter en kavelbro på en rustbädd av ris (A1). Kavelbron hade längsgående kavlar som låg över en tvärgående syll och fanns endast bevarad längs ca 2 m, den övriga gatusträckningen representerades av rustbädden. Denna kavelbrogata bör utgöra rester efter Linköpingsgatans äldre sträckning.

På ca 1,25 m djup framkom, mellan 4,5 och 5,3 m, en konstruktion bestående av två tvärgående stockar och ett par stenar i storleken ca 0,25 m i diam (A2). Konstruktionen liknar mest rester efter en byggnad vilket i sådana fall skulle tyda på att Linköpingsgatan haft en annan sträckning i ett tidigare skede då byggnaden ligger under den ovan beskrivna kavelbrogatan.

Figur 3. Schaktet inlagt på 1779 års karta över Söderköping (LMS akt D111-1:16).

Figur 4. Rester efter kavelbro och rustbädd av ris (A1). Foto Mats Magnusson, ÖLM.

Figur 5. Golvresten från byggnad (A3). Foto Mats Magnusson, ÖLM.

Vid 5 m korsades schaktet av en VA-ledning vilken överensstämmer med 1996 års grävning (Hörfors 2008). Direkt efter det korsande schaktet, vid 6,9 m, påträffades en stockkonstruktion på ca 0,9 m djup (A3). Denna stockkonstruktion stämmer i fråga om dimension och orientering med det golv som framkom, i anslutning till detta schakt, vid både 1996 och 2000 års arkeologiska undersökningar (Hörfors 2008, Magnusson 2011). Tolkningen blir således att detta är det södra hörnet på en byggnad som legat utmed Linköpingsgatan östra sida och som varit omgiven av gator och gränder (figur 7 och 8). En stock från golvet som påträffades år 2000 daterades dendrokronologiskt till 1499+1 (Magnusson 2011, Catras dendro nr:4606).

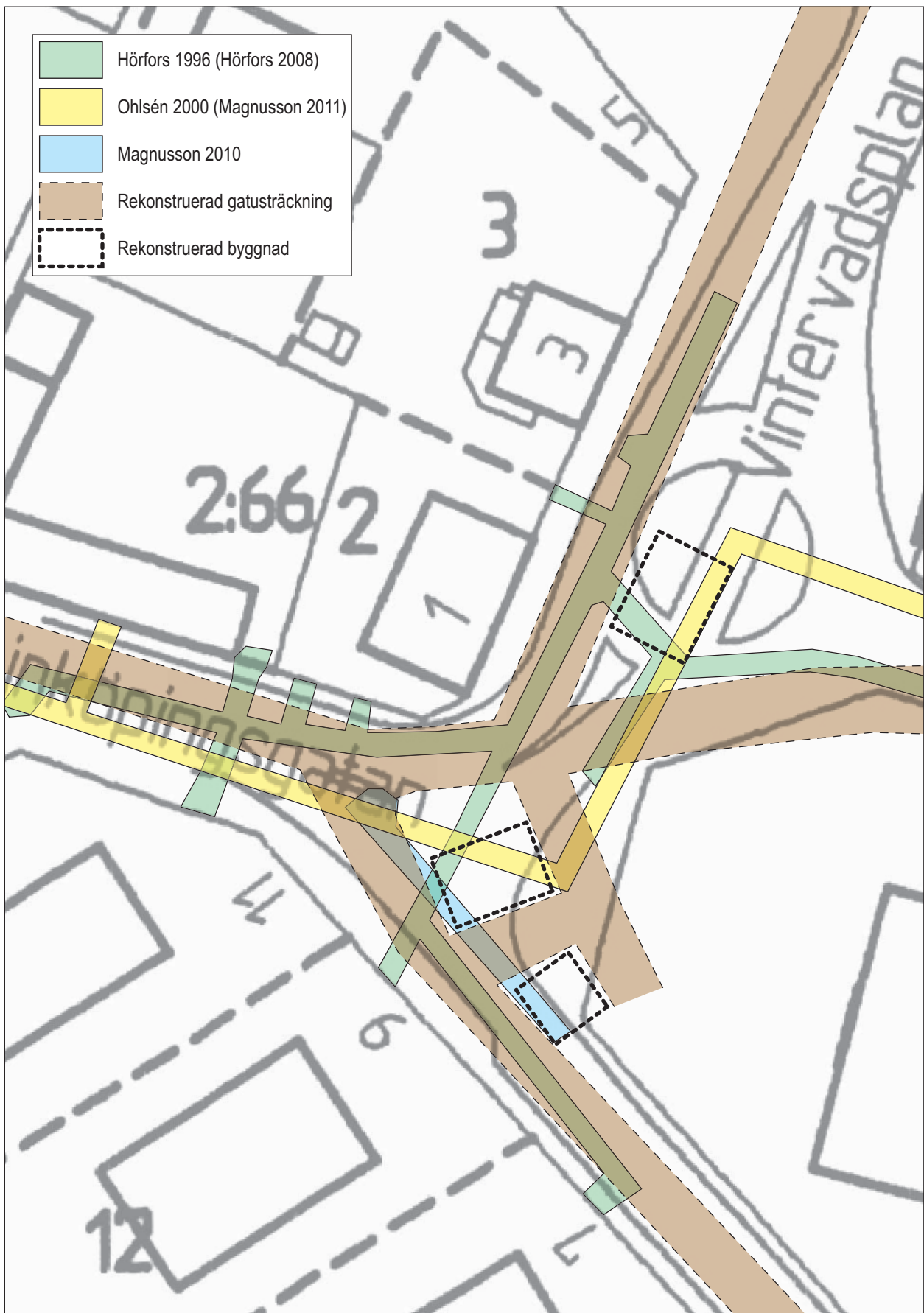
Figur 6. Gränden (A4) med kavlar och stenläggning. Foto Mats Magnusson, ÖLM.

Intill golvresterna påträffades vid 9,5 m en gata (A4) i flera nivåer, på ca 0,9-1,3 m djup, som löpte i riktning VSV-ÖNÖ tvärs över schaktet. Gatan var ca fyra meter bred och bestod av tre beläggningar, två av kavlar och en mellanliggande av sten. Strax under den understa kavelbroläggningen påträffades en bearbetad stock, på ca 1,4 m djup, vars funktion är okänd. Denna stock daterades dendrokronologiskt till vintern 1235/36 (Catras dendro nr: 72389). Denna datering ger en bakre gräns för den påträffade gatusträckningens ålder.

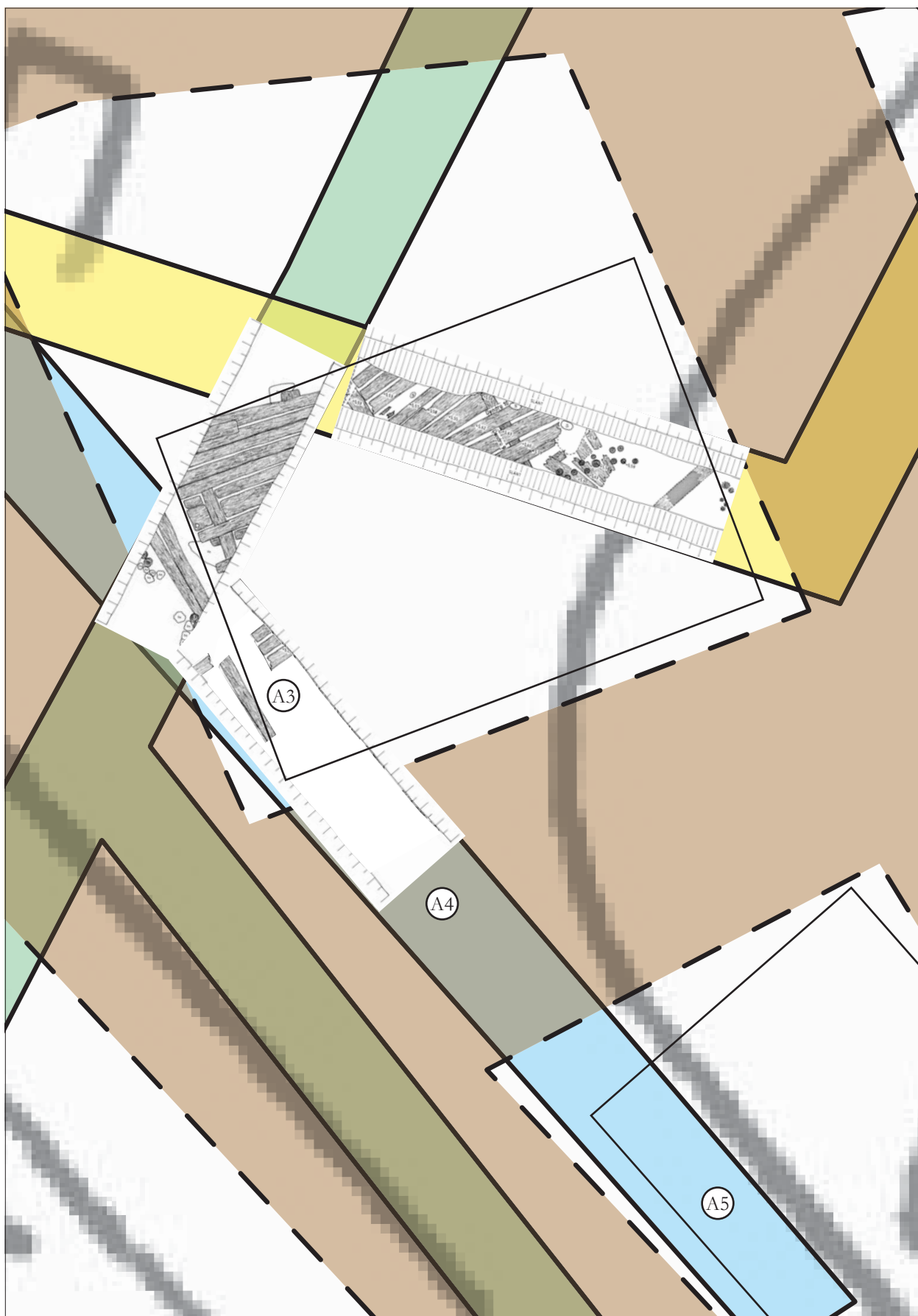
Vid 14 m började en långsgående stock, på ca 1,2 m djup, som slutade med en tvärgående stock vid 17,6 m. Denna konstruktion (A5) tolkas som resterna efter en byggnad vilken legat i hörnet av Linköpingsgatan och den ovan beskrivna gränden (A4). Byggnadens bredd utmed Linköpingsgatan var ca 3,6 m. Sydöst om byggnaden påträffades en avgrävd stock som eventuellt kan ha utgjort ännu en byggnad som legat utmed Linköpingsgatan. Stocken var avgrävd av schakt för VA-ledning som den nu aktuella VA-ledningen skulle anslutas till.

Referenser

- Broberg, B & Hasselmo M. 1978. *Söderköping. Medeltidsstaden 5*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer, rapport. Göteborg.
- Hörfors, O. 2008. *En tidigare okänd del av det medeltida Söderköping. Vintervadsplan, Vintervadsgatan och Linköpingsgatan*. Söderköpings stad och kommun, Östergötlands län. Östergötlands länsmuseum, rapport 2008:60. Linköping.
- Magnusson, M. 2009. *Linköpingsgatan vid Vintervadsplan. Vattenläcka på Linköpingsgatan 7*. Söderköpings stad och kommun, Östergötland. Östergötlands länsmuseum, rapport 2009:48. Linköping.
- Magnusson, M. 2011. *Fjärrvärmeschaktningar vid Vintervadsplan, kv Gillet, Prästgatan och Karl Knutssonsgatan i Söderköping*. Östergötlands museum, rapport 2011:1. Linköping.
- Lantmäteristyrelsens kartarkiv, LMS, akt D111-1:16. Mätning 1779, Söderköpings stad.

Figur 7. Rekonstruktionsförslag över Vintervadsplan med de sammanställda resultaten från tre arkeologiska undersökningar. Skala 1:500.

Figur 8. Rekonstruktion av byggnad med lämningar från den nu aktuella undersökningen och från undersökningar 1996 och 2000 (Hörfors 2008 och Magnusson 2011). Skala 1:100.

Tekniska uppgifter

Gata	Linköpingsgatan
Stad och kommun	Söderköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 14
Ekonomiska kartans blad	086 65 (8G 6f Drothem)
Koordinater	X6484446, Y1529795
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens dnr	431-5522-10
Länsstyrelsens handläggare	Bertha Amaya
Länsstyrelsens beslut	Muntligt
ÖLM dnr	533/10
ÖLM projektnr	531199
Uppdragsgivare	SM Service
Kostnadsansvarig	SM Service
Projektledare	Mats Magnusson
Rapportarbete	Mats Magnusson
Fältarbets tid	2010-11-16
Totalt undersöktes	Ca 19 löpmetrar/ca 45m ³
Fynd	-
Foto	Digitala
Analyser	Dendro
Grafik	Mats Magnusson
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2011:18 © Östergötlands museum

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

Bilaga 1. Dendroanalys

26 januari 2011

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2011:4
Hans Linderson

**DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV ETT ARKEOLOGISKT
PROV FRÅN EN OKÄND KONSTRUKTION, LINKÖPINGSGATAN,
SÖDERKÖPING**

Uppdragsgivare: Östergötlands länsmuseum, box 232, 581 02 Linköping
Projektnummer 531199, Diarienummer 533/10 (kontaktperson: Mats Magnusson)

Område: Söderköping **Prov nr:** 72389 **Antal sågprover:** 1

Dendrokronologiskt objekt: Arkeologiskt dendroprov

Resultat:

CATRAS Dendro nr:	Prov Nr :	Träd- slag	Antal radie;år	Splint (Sp) Bark (B) Vank. (W)	Datering av yttersta års- ring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalv- året)	Trädets Egenålder uppskattn
72389	533/10	Ek	3;157	Sp 27, W	1235	V1235/36	170-190

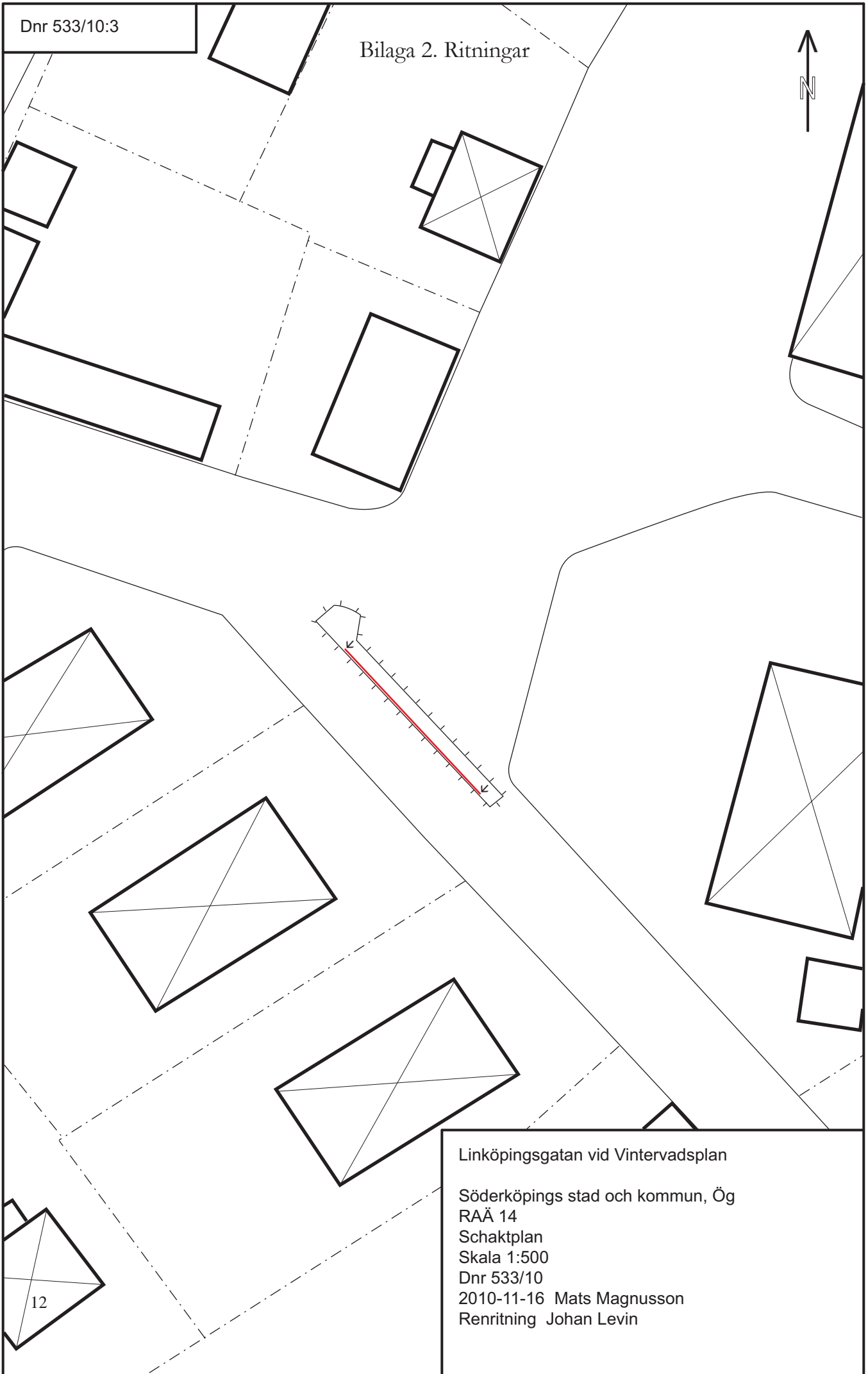
Kommentarer

Eken är avverkad **vinterhalvåret 1235/36**. Dateringen har fungerat bäst gjorts med kronologier skapade av material från **Östergötland**, vilket entydigt pekar ut trädets ståndort.

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare
Lunds Universitet
Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, Sölvegatan 12, 223 62 Lund

Sölvegatan 12, S-223 62 Lund Tel. +46-46-2227891, 0738-448812 Fax +46-46-2224830

e-mail: Hans.Linderson@geol.lu.se

Linköpingsgatan vid Vintervadsplan

Söderköpings stad och kommun, Ög
RAÄ 14

Schaktplan

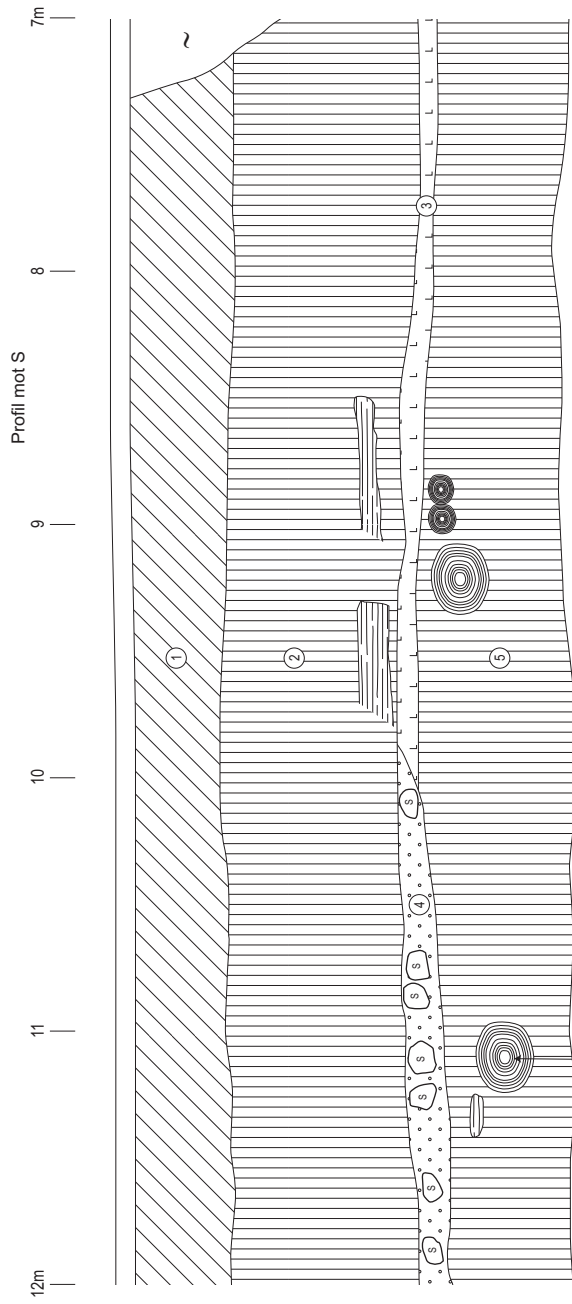
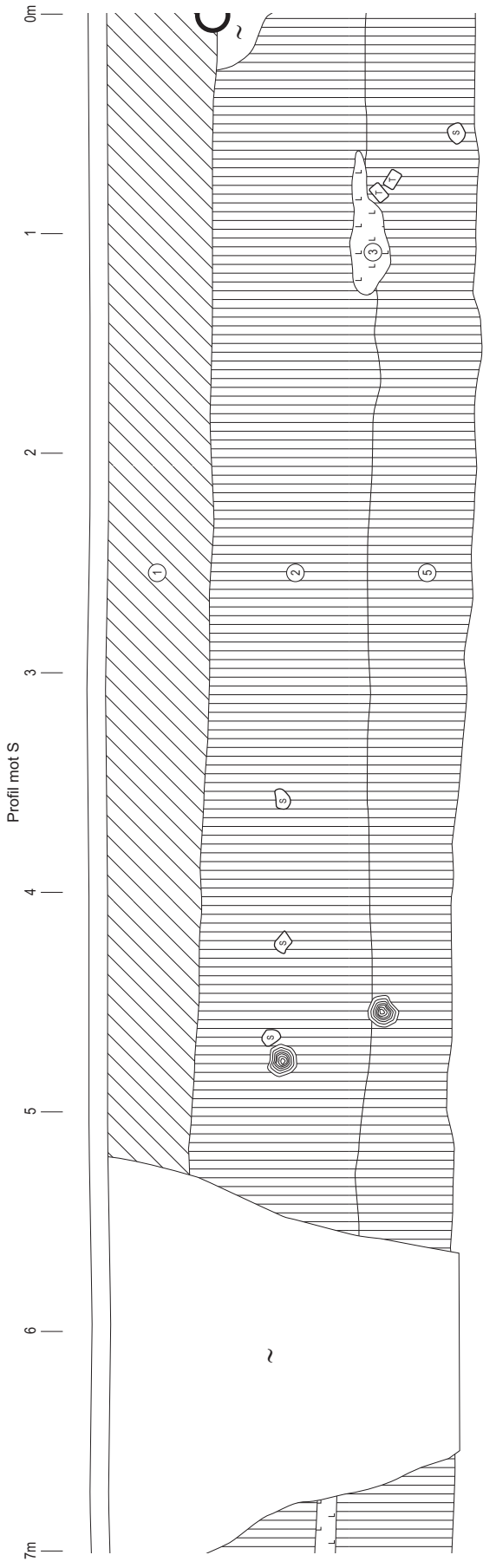
Skala 1:500

Dnr 533/10

2010-11-16 Mats Magnusson

Renritning Johan Levin

Dnr 533/10:1

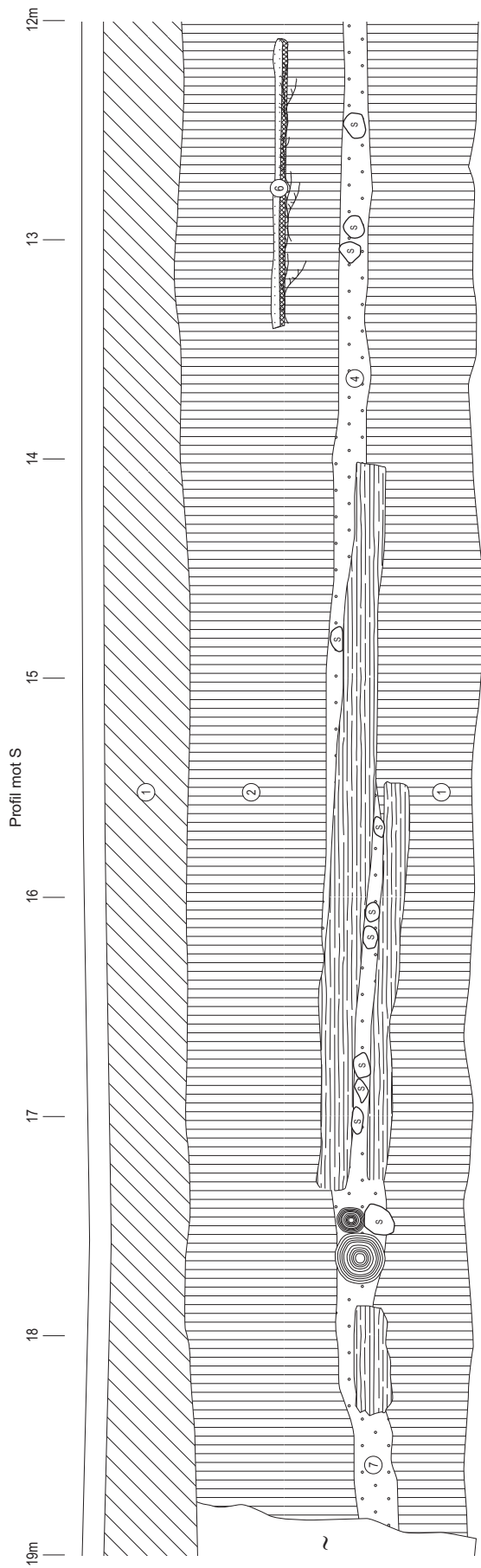
- 1. Bärflager.
- 2. Grått kulturlager med bark, spån, pinnar grenar och tegel.
- 3. Ljusgrå lera med bark.
- 4. Stensättning i grått grus.
- 5. Svartgrått kulturlager liknande L2 med träkonstruktioner.

Linköpingsgatan vid Vintervadsplan
Söderköpings stad och kommun, Ög
RAÅ 14
Profilirning
Skala 1:20
Dnr 533/10
2010-11-16 Mats Magnusson
Renritning Johan Levin

Skala 1:30

Dendroprov

1. Bärteger.
2. Grått kulturlager med bark, spån, pinnar grenar och tegei.
4. Stensättning i grått grus.
6. Sandlins med brandlager.
7. Grått, grusigt lager. Kan vara L4 som fortsätter.

Skala 1:30

Linköpingsgatan vid Vintervadsplan

Söderköpings stad och kommun, Ög
RAÄ 14

Profiriting

Skala 1:20

Dnr 533/10

2010-11-16 Mats Magnusson
Renritning Johan Levin

Den 16 november 2010 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Schaktningsövervakningen föranleddes av att en sträcka gammalt avloppsrör akut behövdes bytas ut på Linköpingsgatan i Söderköping, Östergötlands län. Vid schaktningsövervakningen framkom rester efter minst två byggnader och flera nivåer av äldre gator längs det ca 19 m långa schaktet. Inga fynd omhändertogs vid undersökningen.